

VISIBILIA ET INVISIBILIA* Mjesta Ivane Brlić – Mažuranić

ŽELJKA ČORAK
Institut za povijesti umjetnosti,
Zagreb

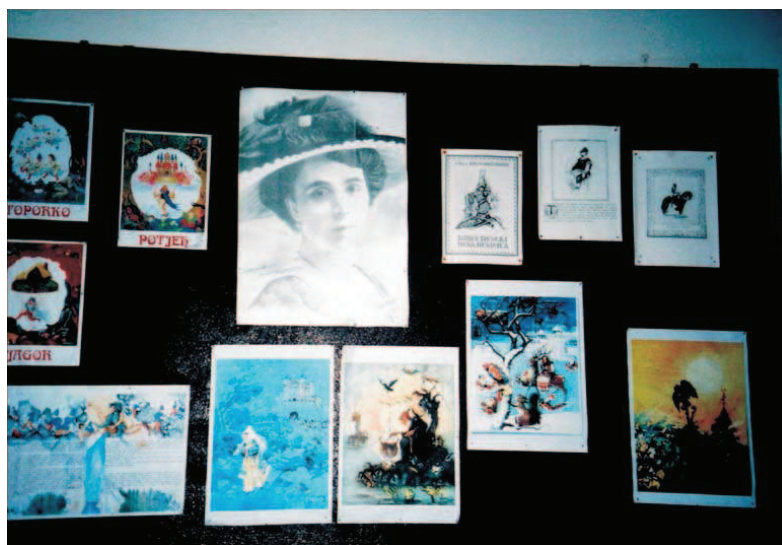
Muzej književnosti u najvećoj mjeri računa s nestvarnim svijetom. Dok se u ostalim muzejima pažnja usmjerava

Slika 1. Nekadašnja gospodarska zgrada kuće Ivane Brlić Mažuranić, danas garaža Hrvatskih šuma

na izložene predmete i pretežno se njima iscrpljuje, dok se u galerijama slika nestvarni prostori i nestvarne dionice naših života nalaze unutar okvira i na neki nas način usisavaju na licu mjesta, muzeji književnosti samo su polazne stanice. Nadograđujući intenzivnu tvornost slika i kipova, malo kad nalazimo poticaj da se otputimo u po-

tragu za realnim koordinatama njihovih stvaralaca. U muzejima književnosti pak realne koordinate upućuju na paralelne svjetove književnih djela. Štoviše, kako vrijeme prolazi, autori, uz pretpostavku da odolijevaju zaboravu, ulaze u mit, ulaze na neku visoravan gdje se susreću s vlastitim likovima koji su im posisali krvi i mesa, kao što nošeno dijete rastače zube trudnoj majci. Autori postaju likovi, njihovi pak likovi stječu stvarnost. A stvarnost proširuje i transformira jurisdikciju muzeja do neslučenih razmjera. Uputno je koncentrirati se na jedan primjer da se vidi što sve mogu muzej i književnost međusobno. Ako u hrvatskoj književnosti postoji osoba čiji bi svaki trag trebalo muzeificirati, to je Ivana Brlić – Mažuranić. Ona je vezana za nekoliko mjesta, od koji ponajprije za Ogulin, mjesto rođenja, zatim za Zagreb, mjesto mladosti i smrti, i napokon za Slavonski Brod, mjesto cijeloga zrelog života. Idimo redom. Rodna kuća u Ogulinu srušena je pedesetih godina 20. stoljeća, bez pijeteta i bez svijesti o tome što je Ivana Brlić

Slika 2. Spomen-soba Ivane Brlić – Mažuranić u Zavičajnom muzeju Ogulin

Slika 3. Zgrada obitelji Mažuranić u Jurjevskoj ulici, danas Španjolska ambasada

– Mažuranić Ogulinu i što je on njoj. Od tvornih tragova ostala je gospodarska zgrada u dvorištu, danas neprepoznatljivo modernizirana u garažu Hrvatskih šuma. Zgrada Hrvatskih šuma, s bajkovitim medvjedom u ulazu, ali medvjedom drugog autora, nalazi se na mjestu srušene kuće. Na toj zgradi postavljena je, naknadno,

Slika 4. Fotografija biblioteke u Jurjevskoj ulici

Slika 5. Kuća Brlićevih u Slavonskom Brodu

s porastom svijesti, spomen-ploča Ivani Brlić – Mažuranić. Nedaleko, na glavnom trgu, nalazi se i njezina bista. U muzeju u frankopanskom gradu uređeno je nekoliko spomen-soba Ivane Brlić – Mažuranić. One sadržavaju mnoge dokumente i fotokopije iz kojih doznajemo zanimljive podatke o našoj autorici. Na primjer, koja su joj sve krsna imena ili kako je glasilo Akademijino obrazloženje prijedloga da joj se dodijeli Nobelova nagrada. Na neke elemente iz tih oba imat ćemo prilike vratiti. Sve u svemu, dragocjena građa – jer je općenito tako nedopustivo oskudna – ali papirnata, suha, plošna, beskrajno siromašnija od bogatoga književničina djela. Pa čak bez onih elemenata koji su nužni za doživljaj njezine biografije kao drame – kakva je zaista i bola. Muzeificiranje Ivane Brlić – Mažuranić svođenje je njezina života na činovničku fusnotu čudesnoga opusa. I to je najsuvislije što o Ivani Brlić – Mažuranić kao muzeološki zahvat postoji.

Zagreb, Jurjevska ulica. Kuća u kojoj je potomkinja slavne obitelji provela mladost, za razliku od Ogulina, postoji. Nalazi se u slikovitome povijesnom kontekstu, na zidu također nosi spomen-ploču. U kući nema ni nadoknadnog medvjede-

da. Prodana je, bez intervencije države i bez drugačijeg odnosa od onoga zbog kojega je srušena rodna kuća u Ogulinu, španjolskoj ambasadi. Predragocjena biblioteka, koje se fotografija nalazi u spomenutom spomen-prostoru u Ogulinu, i koju Ivana Brlić – Mažuranić spominje u svojoj autobiografiji, završila je bačena na cesti. Odveo ju je svijetli karavan neutvrđene registracije. Kad je autorica ovoga izlaganja obaviještena o zbivanju i kada je dohrlila na mjesto događaja, našla je još gomilu kutija i papira. Praznih kutija punih praznih papira. Iz jedne je još izvukla knjigu koju vam ovom zgodom pokazuje. To je *Nekoliko rečih o pravopisu od Vekoslava Babukića iz 1946.*, s vlastoručnom Babukićevom posvetom Antunu Mažuraniću. Ona je sada istrgnuta iz svog konteksta, muzeificirana u privatnoj kući, kao dokazni materijal izmaklog zločina. Njezina je tvarnost nadnaravno gusta jer svjedoči o odveć velikom nestanku. Zabilježena je povijest iščezavanja jedne srednjovjekovne francuske katedrale, one u Cambraiu. Građena je u XIII. stoljeću. U XVII. stoljeću u vojne su svrhe izrađene makete francuskih strateški važnih gradova, među ostalim Cambraia, skupa s katedralom. Za okupacije Pariza 1815. godine Nijemci su dio tih maketa opljačkali i odnijeli u Berlin. U XIX. stoljeću katedrala u Cambraiu je srušena. Berlinska zgrada s francuskim maketama – i maketom Cambraia ostala je poznata po jedinoj preostaloj fotografiji te makete. Biblioteka roda Mažuranića, koja je formirala Ivanu Brlić – Mažuranić, postoji danas po fotografiji iz ogulinskoga frankopanskoga grada i po ovoj na cesti nađenoj knjižici. Slavonski Brod, kako je iz neukoga lokal – patriotizma nazvan Brod na Savi.

Prije Domovinskog rata kuća Brlićevih na brodskom Korzu bila je savršeno sačuvana i govorila je o visokom intelektualnom statusu jedne znamenite hrvatske provincijske obitelji – u vrijeme kada provincije zapravo nije bilo. Bila je to dragocjena kuća, u svemu potpuna i skladna. Nju upravo sustiže sudbina ogulinskoga i zagrebačkog zdanja, jer ne samo što je rat opustošio prostor i inventar, nego specifična nesvijest zamjetno raste. Država ponovno ne poseže za kapitalnim prostorom svoje kulture i prepušta ga meandrima privatnih i lokalnih aranžmana. U isto vrijeme likovi Ivane Brlić – Mažuranić već prevedeni u životinjsko carstvo crtanog filma, bit će vjerojatno u obliku kipova porazmješteni u prostor realnog grada, Slavenskog Disneylanda.

Slavonski Brod drugi put. Posljednji preostali autentični prostor života Ivane Brlić – Mažuranić, ljetnikovac Brlićevac u Brdu, u brodskom vinogorju. Taj romantični ljetnikovac iz druge polovice XIX. stoljeća, koji još živi u kontinuitetu i u kojem boravi unuk Ivane Brlić – Mažuranić, dr. Vuk Milčić, sa suprugom i potomcima, sadržava

Slika 6. Ljetnikovac Brlićevih u Brdu, pokraj Slavenskog Broda

Slika 7. Autentični enterijer ljetnikovca iz vremena Ivane Brlić – Mažuranić

unatoč velikoj trošnosti i nemogućnosti odgovarajućeg održavanja, autentične predmete, namještaj u izvornom rasporedu, namještaj na kojem je, s mnogim slavnim gostima, sjedila Ivana Brlić – Mažuranić; ili onaj, sasvim krhak i potrošen, na terasi, s kojega je daljinu gledala još Ivanina svekrva, slikarica Fani Daubachy Brlić. Sve je to živo,

Slika 8. Pogled na terasu ljetnikovca

nadohvat ruke, ali na izmaku, na granici fizičkog opstanka. I bez potpore koju bi dala snažna nacionalna volja da se taj živi muzej književnosti, i više od toga, osigura za trajnu javnu namjenu, kao kapitalna nacionalna baština.

Muzej književnosti može sadržavati tvarna svjedočanstva o piscima, prenositi otiske njihove fizičke egzistencije. Može ozvučiti pisana djela, virtualno predočiti svjetove autora i njihovih likova. Može izazivati komparacije, poticati tematske maštarije, otvarati kreativne igre ukriženih sudbina. Može utjecati na slobodne i nove odnose fikcije i fakta. Ali bilo bi dobro da muzej književnosti ne bude na kraju puta uzmicanja iz stvarnog svijeta, odustajanja od stvarnih mjesta. Nego da, naprotiv, bude na početku puta osvajanja stvarnih mjesta za baštinu mašte.

Ogulin. Ivana Brlić – Mažuranić rodila se u krajoliku koji se daje očitati u njezinim djelima, u prijestolnici čudesa. Usred grada Đulin ponor nešto je apsolutno fantastično, a svakako i mjesno koje je stvoreno udarcem Regočeve noge i na kojem počinje Regočevo i Kosjenkino podzemno putovanje kroz Legen- grad. Klek je, dakako, Kitež-planina, zajedno s jezerom Sabljacima, a Jaglenac i Ruttvica suputnici su svakom hodočasniku. Oko Vitunjčice lijeće Utva zlatokrila, stoluje Sitivrat, a Sreća nadzire Zorka Bistozorkog i Mavricu. Moguće su bezbojne analogije i s njima povezani itinereri. Pokraj ljetnikovca Brlićevac još su drva iz Šume Striborove, i golema srebrna jela koja je vidjela Ivanu Brlić – Mažuranić. Dobri su muzeji, nisu suvišni ni kao skromne zidne novine, a pogotovu ne kao tehnološka raskoš virtualnih

Slika 9. Đulin Ponor - ponor rijeke Dobre u Ogulinu

ponuda. Ali ako muzej književnosti ne uspostavlja stalan dijaloški odnos stvarnoga i izmišljenoga, upućujući neprekidno jedno na drugo i korigirajući jedno drugim – ako ne ljulja vlas stvarnosti

moću mašte, a mašti ne otvara put kroz stvarnost, onda je on samo prividno živo mjesto koje se stavlja u službu kompenzacije gubitka svijeta. Funkcija muzeja književnosti morala bi biti i priloga posvećenju stvarnih mjesta gdje se dotakne književnost i zemlja. Jer, zadaća se muzeja povećala. Nekada je svijet, u svojim sažecima, ulazio u muzej da bude predstavljen i zapamćen. Danas je muzeju izaći iz vlastite unutrašnjosti da bi spašavao svijet.

---

* Tekst objavljen u: *Vijenac*, br. 337. 1. veljače 2007., str. 7

VISIBILIA ET INVISIBILIA

The theme Museums and Literature is an exemplary means of dealing with the relationship of the visible and the invisible, the material and the imagined, of the given and the induced, of the remembered and the transformed, of shadows and illusions, of places and miracles. This paper attempts to discuss some possibilities of their mutual impulses and make use of examples of the (possible) presence of Ivana Brlić-Mažuranić and Marguerita Yourcenar in our midst.